

Чурапчыга күн тахсар!

САНГА ОЛОХ

100 ЛЕТ
ЯДССР
1922-2022

Чурапчы улуунун хаһыата

Алтынньы 7 күнэ, 2022 сыл, бэстинсэ

№ 39 (11865)

стр. 2

ТҮА ХАҤААЙЫСТЫБАТА

Сүөһү, сылгы ахсаанын
аччаппат сөрүк турар

КЭПСИЭХПИН БАБАРАБЫН

Үрүн Үйүн: "Оту эмэ эр
буолбакка, аһылыктыгыгар
эмэ туһаныахпытын сөн"

стр. 3

УСТУОРУЙА ЧАХЧЫЛАРА

Чурапчы литературнай
түмөсү устуоруйата

стр. 5

**ДМИТРИЙ ЧЕЧЕБУТОВ –
СӨ НОРУОДУНАЙ УЧУУТАЛА**

ТЭТТИК СОНУННАР

Чурапчыга дээр аспаал суолунан айанныыр кыахтанныбыт

Алтынньы 7 күнүгэр улуус уонна өрөспүүбүлүкэ устуоруйатыгар киирэр умнуллубат түгэн буолуоҕа. Аллараа Бэстээхтэн Чурапчыга дээр аспаал суол тэлгэнэн, үөрүүлээх аһылыктык бэлэстэһиһигэр. Бу күн Өрөспүүбүлүкэ Ил Дархана Айсен Николаев, Арасмыйа уонна өрөспүүбүлүкэ тырааныспарга министристибэ-лэригэр бэрэстэбинэллэр кэлэллэрэ күүтүлүр. Билинги Чурапчы дьоно-сэргэтэ, ор сылларга айан-на-сырыга үгүс уустуктары көрсүбүт буола-хытына, аны мантан ыла аспаал суолунан сы-лаастык, сымнаастык айанныыр кыахтанныбыт.

Бэлэ түгэн Чурапчы уонна Мэнэ Хаҥалас быысаһар кыраныскаларыгар буолуоҕа. Онно саҥа стела аһыллыаҕа. Бырайыак эскиинин "Ваза 14" архитектура бюрота уонна бэйэбит сүбэниг архитектордарыт оҥорбуттар. Онон ор сылларга күүппүт биир улахан баа санабыт туолан, олох-хо киирэринэн эбэрдэлинибит!

Үтү туттарыга "Чурапчы" ТХПК үтүгэй көрдөрүүлээх иһэр

"Былал Өрөспүүбүлүкэ үтү туттары былаана – 62 тыһ. туонна. Онуоха 9 мй түмү-гүнүн, 50 тыһ. туонна үтү бэлэмнэннэ", – диир Өрөспүүбүлүкэ тыа хаһаайыстыбатыгар минис-тир Александр Атласов билиһиннэрдэ.

Итиннэхэ билинги улууспут үтү бэ-лэмнэһиннэ иккис үтүгэй көрдөрүүнү ситиспит. Бастыг көрдөрүүлээһинэн Сунтаар улууна аап-таммыт, үлүс үрдүк көрдөрүүнү Мэнэ Хаҥалас ситиспит. Ол курдук, улууспутугар соботох үтү астыр "Чурапчы" ТХПК быылгы сылга 5 29,9 туонна үтү астыахтааһын 9 мй түмүгүнэн 4 317, 51 туоннаны бэлэмнээн, былаанын 79% толорбут. Тоһо да үтү туттары күнүгү күнүгэ намыраа-бытын иһин, хаалбыт ыйдарга былааны толорууга сөрүк турар.

Дмитрий Чечебутов үрдүк наҕарааданы тутта

Бу күнүгэр Дьоккуускай куоракка өрөспүүбүлүкэтээҕи XIV-с учууталлар сийэстэрэ ытылла турар. Билинги улууспуттан педагогтар дэлэгэсэниһэлэрэ тийэн кытта сылдьар.

Сийэс үөрүүлээх аһылыктыгар оҕону итиннэ-үөрэтингэ дьолун кылааттарын киллэрсинит учууталларга наҕараадалары туттары буолла. Онно Чурапчы улуунун, Хатылы нэһилигин Бочуоттаах олохтообор, Хоту көһөрүллүү устуоруйатын үйэтитингэ үгүс үлэни-хамнаһы тэрийбит биир дойдутаахпыттар, РСФСР үөрэтиринтин үтүөлээх учууталыгар, педагогическай үлэ бэтэрэнигэр, улуус хаһыатын уопастыбаннай кэрэспэдиэнигэр Дмитрий Павлович Чечебутова "Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуодунай учуутала" бочуоттаах аат иҕэрилиннэ. Дмитрий Павлович үүнэр көлүөнэни итиннэ, үөрэх эйгэтэ сайдарыгар олобун анаабыт биир түмүс туттар ытыктанар учуутал буолар. Киннэхэ "Сага олох" эрдээһин кэлэтигин аатыттан истиг эбэрдэбитин тирдэбит.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Алтынньы
7 күнэ
БЭЗТИНСЭ

Алтынньы
8 күнэ
СУБУОТА

Алтынньы
9 күнэ
БАСКЫҤААННА

Алтынньы
10 күнэ
БЭНИДИЭННИК

Алтынньы
11 күнэ
ОПТУОРУННУК

Алтынньы
12 күнэ
СЭРЭДЭ

Алтынньы
13 күнэ
ЧЭППИЭР

0° -7°

-2° -6°

1° -5°

1° -4°

1° -6°

1° -4°

1° -3°

Кэвэртэ
Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

2022 - САХА ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭТИГЭР ИЙЭ СЫЛА

Ийэбит дьоһун олобу озорбута

Биһиги ийэбит Догор-
дурова Мария Хрис-
тофоровна Болгонго
нэһилигэр Христофор
уонна Прасковья Кри-
вошапкиннар 1917
сыллаахха иккис оҕонор
төрөөбүт. Ийэбит 14
саастааҕар төрөппүттэрэ
утуу - субуу өлөн, бизэ
оҕо төгүрүк тулаайах
хаалбыттар. Убайдара
Арамаан - 16, Устүүннэ
- 12, Ньюкулай - 7, кы-
ралара Лина 1 саастаах
хаалбыттар. Барылары-
гар биһиги ийэбит «ийэ»
буола түспүт.

Ол кэмгэ тоболообуҕун 30-
ча сүөһүлээхтэр эбит. Таайдарын
кытта дукаах озорбуттар. Дьон-
но: «кыра кымыскытын дьонго
иптингэ бизэниг, сүөһүлэртитин
аччытыг, Арамааны, 16-лаах
уолу, ойох ыл, кийинтэ кэлэбинэ
көмөлөөх буолуо», - диин сүбэ-
лиилэр үһү, ону олох буолумма-
таһар. Дьон от оттоотуона от-
тоон, мас мастааҕына мастаан,
үтүктэн ийэбит диилэрэ. Сүөһүлэрэ
сыл тахсар отто-
рун ийэм быраатын Ньюкулайы
бэһиһиннэра сылдьан сайыны
быһа оттуур эбит, Устүүннэ
ынахтарыгын маң, үтүгүн арааран
арыы оҕорон, бурдук тардан,
дэһиннэҕэ буһаран озорбуттар.
Ийэм бутуларым кыра буолан
хаалмактара диин Ньюкулайынан
иккис тэпсэ - тэпсэ аһара
улахан бутуларым оҕорон, убай-
дара Арамаан «оҕус да кыайбат»
диин тигэһингэр кыһылар этэ
диин кэпсэтиллэрэ. Тулаайах буол-
лар кыһалҕатын, аһымытын - нью-
кулайын билбиппит аһыллар.
Ийэм хотуура сыппаан, ыраах
бабайы сиртэн хотуурун сүтэн,
«баҕар охсон, сытымылаан бизэ-
риктэрэ» диин кэлэр этим да,
сонук төттөрү сүтэн барарым,
онтон Устүүннэ биһирэ эмэ ил-
дэһиннэ оҕолор тастарыгар чу-
гаһаахпанын, саҕастарым «бар,
илтэн кымы ууту баһан таһар
дэһи соруула охсоллор» диин,
кэлин кийи уйадылар гына кэп-
сэтиллэрэ, онук күн солото суох
оҕо саастара астаҕа.

Тулаайах буоламмыт оскуо-
ла дьэһиннэ маһыммыт диин
наһаа хомойдолоро. Арамаан
халаан да үөрөнүхтээх дии-
нэр. Чурапчытааҕы педучи-
лищенны бүтэртэрбиттэр. Он-
тон Арамаан бэйэтин баҕа-
тынан ЯНВШ-ны Саха наци-
ональнай байыаннай оскуолатын
бүтэртэ. Читаҕа Забайкальскай
байыаннай уокурук полтрук
офицерлар куурустарын бүтэртэр.
Салгыы 4 сыл сэрингэ сылдьан,
рота хамандыыра, полтрук дуо-
нуунастаах Воронежстан саҕалаан
Польшанан, Германиянан, Че-
хословакиянан халайыны Прага
куоракка көрсүбүт. Кини үс Аҕа
дойду сэринтин 1-кы уонна 2-с
истэтиннээх уонна Октябрьскай
революция уорданыннардаах. Таай-
бытын Роман Христофорович
Кривошапкины биһиги наһаа
убаастыбыт, кэһи туттабыт. Сэ-
ринтэн тыыннаах ордон кэлэн,
мал буолан, бизэ оҕолорон, кэр-
гэтиннэ Валентина Васильевна-
ны Чурапчы биһир дьоһун ылаа
этэ. Саҕастыг-учуутал, таайыт
куруутун көһө сылдьан салайар
үлэһэ - эбэх оскуолаларга ди-
риктэриннэ, райком инструк-
торыннэ, пропаганда отдела
сэбиэһэһиннэ, Субуруускай

Мария Христофоровна, Михаил Федосеевич Догордуоровтар

солхуос парткомунан сатабыл-
лаахтык үлэлээн. Октябрьскай
революция уорданынан наба-
раадалааһыта.

Ийэбит 1939 сыллаахха
биһиги аҕабытыгар суруйааччы
Михаил Федосеевич Догордуу-
рапка кэргэн тахсан, алааһыттан
Чурапчыга көһөн кирибит. Ийэ-
битин, ийэһэ ыарыһах буолан,
эрдэгэн эгэрбэс, үтүлүк тигэргэ
үөрэппит, онон иккэ сыстаҕас
буолан, 1940 сыллаахха Чурапчы-
га бастаах промартыал тэрил-
литигэр үлэһэ кирибит. Бастаан
атах таһаа оҕорор сыах аһыл-
лан, ийэбит онно үлэһэ кирибит.
Куораттан үчүгэй мастар, нууч-
ча кийитэ тахсан үөрэппит. Сыах-
тарыгар дыахталлар хобулукутаах
саппыкыларыгар, модельнай
эмэс хобулукутаах түүппүлэригэр
тийиһэ тигэлэр эбит. Сэрин
сылларыгар улахан да улахан
американскай бачалыккалар бөҕө
тилэхтэрин араа-араа көтүрэн-
нэр, тигэр атахтарын таһаһын
тилэхтиилэр эбит. Ол саҕана
атымга атах таһаа талбыта суо-
ҕа, онон оройон дьонно үкэс ол
сыахтан атах таһаа кэппит бу-
луохтаахтар. Кэлин иккэнэр
сыах аһыллан, куораттан мастар
тахсан үөрэппит, онон ийэм
иккэннэ буолбт. Промар-
тыал үлэһиттэрэ оччого халаанча
тыаһынан сарсыарда 8 чаастан
үлэһиһилэрэ. Сэрин кэмгэр уот
кураан туран, үлэ кэппиттэн ба-
һар умуруора сүүрэллэр эбит,
ону таһынан тура - тура кир-
пинчэс собуотугар субуотуннуку.
Аны ынахтарын күнүгэ 5-тэ ыһы-
лар үһү. Ынахтара уу кордоон
ыраах бабайы баралларын булан
аҕалан, халаан да ыахтаах эбит-
тэр.

Ийэбитин кытта куруук биһир-
гэ иккис ийэбит буолбт эдэһий-
бит Устүүннэ баара. Кинилэр
бэйэ-бэйэлэрин оҕо эрдэгэн

өйөһөн, өйдөһөн кэлэхтэрэ,
онон Устүүннэ көмөтүнэн ынах
ыһыллар, килиһ астанар, оҕо
көрүлэр эбит. Биһиги аҕабыт
ийэбитигэр немешкэй «Энгелер»
инстэнэр массыананы куорат-
тан атылаһан таһарбыт. Дьэ,
ол массыананан сыах бородуук-
суйута барыта тигилиһит - атах
таһаһыттан саҕалаан, солко бы-
лааччылааҕа тийиһэ. Ол кэмнээҕи
муоданан эһинэ бэйэлээх рюша-
лаах, вафлялаах, плисселээх ши-
фонтан, крепдешинтэн, солкот-
тон былааччылаары тигэлэр
эбит. Оччотооҕуа буурка диин
атах таһаа баара, ол оһун халын
таһаһы бааһалаан, сирийэн ти-
гиллэрэ, онук бууркалары эмэс
элбэхтик тикпит массына эбит.
Ийэм бастаан утаа, инстэннэһит,
онтон таһа кырыһааччы, кэлин
биргэһиннэр буолбт. Биргэ-
һиннэр да буоллар, «Маайа сүбэтэ
суох биһир да таһа тигилиһит
этэ» диилэрэ. Инстэннэһит
быһытынан ийэм бытаан гынан
баран, хаачыстыбалаах эбит, ону
дьюгэлэрэ дьэһэллэрэ, «Маайа
тикпит былааччылаа ыһымы
- ыһымы сүүрэрэ буолуо» диил-
лэрэ диин ахтан кэпсирэ. Биргэ-
һиннэрин үлэһэ наһаа элбэх от-
чуоттаах этэ. Туох баар тимэһэр,
күрүчүөгэр тийиһэ ахсаанын ааһан
отчуоттуура. Отчуотугар 1-2
харыы итэһэс буоллаһына, «ону
бул, санаттан оҕор диин төттөрү
бырадаллар этэ», - диин кэпсир-
рин элбэхтэ истэрин. Түүнү быһа
суот тыһыһыра, отчуот оҕоһула-
ра, «Ама да ааспытын иһин
сүрдээх сыралаах үлэ этэ», -
диирэ. Промартыал, кэлин Быто-
вой комбинат диин тэриһтэ оччо-
тооҕу Чурапчы олохтоохторугар
биһир саамай туһалаах, көмөлөөх
тэриһтэ буолбт буолуохтаах.

Эдэһийбит Устүүннэ эдэ-
рингэр харса суох үлэһит, бастаан
кулхуоска торбос көрөөчү, ман-

наһаа, бурдук үлэһитгэр ба-
стын түүтэх баайааччы буолан,
Чурапчы хаһыатыгар кыайыһа
үлэһитин хайааһыт. Эдэһийбит
эрдэ оҕдоһо хаалбыт. Кэргэнэ
Слепцова Семен Николаевич,
ШКМ оскуола дириктэрэ, бэйэ-
тин кэмгэр үөрэхтээх, бары өт-
түгүн сайдыылаах үтүөкөн киһи
этэ диин дьонум ахталлар. Кини
күнүс оскуолатын дьаһайар, он-
тон кэһитин ыалды-ыалды,
байыаннай үөрөһө ыһтар эбит.
Онук үлэһитгэр бэринилээх
буолан, мунурдааҕа ыалдыһы-
тын, кэмгэр эмтэммэккэ, үөрэх
дыһын бүтэртэрэн баран диин
уһатан, куоракка килтэрэн эгэ-
рээһиннээх да кыайбатаһтар.
Аҕабыт куоракка кириһэ, комон
тахсыбыт. Аны ол кэппиттэн
эдэһийбит соботох уоллааҕа Са-
мэһиник кыратыгар минниһиттэн
өлбүт, онон эдэһийбит барах-
сан куруутун биһиги аймакка
эһээрдэһэн сылдьыбыта. Криво-
шапкиннар, Догордуураппар ай-
макка кини көмөлөспөтөх ыла
ддэн суох.

«Сэрин кэмгэр Догордуу-
раппар үһүн остуолларыгар бэрт
элбэх тийиммэт-түгэммэт оҕо
былаһа-тараһа итин килтэрэр
этэ. Аны оскуолаҕа үөрэнэри,
олбу-солбу Петр Догордуурап,
Анатолей Ефремов, Елена, Ага-
фия Кривошапкиналар, Дина Мо-
настырева, Анна Кривошапкина,
Бэргэн Винокуров озорбуттара,
остуол тула муһуннаахха ыла бөҕө
этибит! Сайын оҕолуун улахан-
нын 28-тыы буолан сайылаач-
чыбыт», - диин кэпсир эдэһий
Линабыт.

Бырааттара Ньюкулай ШКМ
7 кылааһын бүтэртит, салгыы
ЧПУ-га үөрэнэ сылдьан Япония
улары сэрингэ ынырыллан,
уолсала 7 сыл армияҕа сулуус-
палаан үөрэһин ситэрбэккэ хаал-
быт. Ньюкулай сүрдээх үөрүн-
нэһит, дьэһэллээх-хооболоох,
сэргэх үчүгэй майгылаах этэ.
Эр киһи быһытынан сатааба-
таҕа суоҕа, ийэбитигэр тутуах
көмөлөһөөчү этэ. Кэлин 1
сыллаах мастар - прораб, туту-
аччы кууруһугар үөрэнэн, тутуу
тэриһтэлэригэр прорабынан үлэ-
лээн пенсияҕа тахсыбыта. Кэр-
гэнэ Акулина Семеновна Пес-
теревалыын икки оҕолоох, сизэ-
нэрдээх.

Кыра балтылар Лина 10-с
кылааһы Дьокускай 2-с нүөмэр-
дээх оскуолатын 1950с. бүтэрт-
бит. 1955с. саха дыахталларыт-
тан бастааһынан Москвага-
аҕы жергетическэй үнүстүүтү
(МЭИ) бүтэртэн, гидроинженер
идэтин баһылаан, Братская ГЭС
тутулуутугар эмэс сахалартан
бастааһынан инженеринэн үлэлээ-

бит. Онуо ананан үлэһин барарын
истээт, эдэһий Устүүннэ кини-
хэ өйөбүл буолан, Братскайга
тийиһэн, үрдүк күүрүүтээх уот
остуолбаларын хаһыта үлэһэ-
бит. Ол саҕана тигэһиннэ олох
мөлтөх, онон Устүүннэ иһиннэ
буору хаһар кытаанах үлэһэ сыл-
дьыбыт.

Братскайтан дойдуларыгар
кэлэн, Лина бастаан Соинар-
комга үлэһэбит, кэлин Якут-
граданбырайыакка бырайыак
кылаабынай инженеринэн (ГИП)
үлэһэбит. Онтон Устүүннэ
Дьокускайдааҕы ине фабрика-
тыгар инстэннэһиннэ үлэһэ-
битэ. Эмэс үчүгэй үлэһит буол-
лан, «Кымы» хаһыакка хайаанан
ыстатыа тахсыбыта, биһиги
Чурапчыга өлөрөн хаартыскатын
көрөн үөрүү бөҕө буолбуппут.

Эдэһийбит Лина поэт Сава-
на Иванович Тарасовка кэргэн
тахсан, икки кыыстаахтар, сизэ-
нэрдээхтэр, хос сизэһэрдээхтэр.

Ийэбитигэр эбэбит Бокауола
өлөрүтэр: «Маайа улахан кэһи
балыстарын, сурдуларын эһи
көрөн-истэн дьаһаһын», - диих-
тэбит. Онон ийэбит аах 5 оҕо
тулаайах хаалан, биһиги ийэбит
барыларыгар ийэ кэргэнэ буолан,
үөрэттэрэн, үлэһит оҕортоон ийэ-
лээх аҕатын кэриһтэрин толор-
доһо.

Бизэ биһиргэ төрөөбүт Криво-
шапкиннар бары дьон тэһиннэ
үөрэхтээх, үлэһит дьон бэрдэ,
бары ыла буолан, оҕо төрөтөн
дьоллоох олохтоох этилэр. Биһиги
ийэбит үлэһитгэр куруутун
партийнай тэриһтэ сэкирэтээрэ,
тура-тура мунуһах, партийнай
кэмпирээһин диин буолара.
Аны биһир сыл 3 биһиргэ төрөөбүт
Роман, Николай, Мария Христо-
форовичтар Чурапчытааҕы Рай-
ком бюротун чилиһиннэ талыл-
лыбыттар, онук бары сүрдээх
актыбынай позироваах этилэр.

Аҕабыт суруйааччы Михаил
Федосеевич Догордуурап Чу-
рапчы Илин баһыгар бэйэтин
бырайыаһынан 7 хостох улахан
дью туттарбыта. Биһиги, оҕолор,
ол дьэһитигэр оҕорон, бары Чу-
рапчы оскуолатын бүтэртиттэр.

Аҕабыт 1938 сыллаах респре-
сияҕа түбэспит буолан кылгас
үйлэһиммит, өлөрүтэр биһиги кыра
дью хаалбыһыт. Ийэбит 70 сол-
куобай хамандыыгар бизэ оҕотун
интэригэр биһиргэ төрөөбүттэрэ
күүс-көмө буолбуттара.

Биһиги уолаттарбыт үһүн
остуол тенниһинэн утумнаах-
тык дыарыктааһыттар. Ийэбит
уолаттарын өйөһөн, биһир да күрөх-
тэһиннэ көтүппэккэ ыһатыла-
ра, онон өрөспүүбүлүкэ биллэр
ыспарсымыннара буола үүммүт-
тэрэ.

Убайыт Станислав Мо-
скааҕа үөрэнэн, инженер - меха-
ник, эдэһийы Мария Харьков-
ка- юрист, СӨ үтүөлүк юриһа,
Миша биһиги Хабаровскайга,
мин культуура үнүстүүтүн, Миша
педүһүтүүккэ үөрэнэн, бары
үрдүк үөрэхтээх испиһиһинтэр
буолбуппут. Убайыт Алексан
Дьокускайдааҕы педучилищенны
бүтэртэн, остуол тенниһингэр оҕо-
лорго тирэһинэр буолбута. Кэлин
ийэбит: «Аҕабыт баҕатын толор-
дуо», - диин сүрдээһин аһынар
буолааһыта.

Күндү ийэбит, Мария Хри-
стофоровна Догордуова (Криво-
шапкина) эриһдээх-бутурулаах
уустук олобу туораан, ыраахан
кэмнэри тулуйан, дьоһуннаах
олобу өлөрөн ааспытын туһунан
кылгас аһыһынын манан түмүк-
түүбүн.

Татьяна ГАВРИЛЬЕВА
(ДОГОРДУРОВА), кыһа,
СӨ культуураһын үтүөлүк
үлэһитэ.

Эдэһий балыһы Устүүннэ уонна Мария

УСТУОРУЙА ЧАХЧЫЛАРА

Чурапчыга литературнай түмсүү устуоруйата

Бииңги улууспут хаһыата “Сэссэллнсимэ суола” 1931 сыллаахха алтынньы 15 күнүгэр 2000 ахсаанынан аан бастаан күн сириҥ көрбүтэ. Эрэдэктэринэн Петр Николаевич Гоголев, ССКП обкомун бюрота анааһынынан, Олүөхүмэ киһигэ кэлбитэ, эппиэттир сэкирэтээринэн Эрилик Эристин, литературнай үлэһитинэн поэт Алексей Бэрияк, корректор сэкирэтээринэн кэлиҥ РСФСР үтүөлээх, Саха АССР норуодунай артыыһа буолбут Виктор Саввин анаммытара.

Айар куттаах дьон түмсэн, 1933с. олунньу 28 күнүгэр селькордар 1-кы сүбэ мунууһагар тэрийбэн ыһпыттара. Нэһилээктэринэн эркин хаһыаттын редколлегията талыллыбыта. Оччолорго “Кылым” уонна “Эдэр бассабылык” хаһыаттар инструктордара М.Ф. Додордуурап эркин хаһыаттарын салайан үлэлэппитэ. Бастагы селькордартан С.И.Окоёмов кэлиҥ өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар үлэлээн, ССРС бэчээкэ туйгуна, билиилээх суруналыыс С.АССР култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Д.Д.Яковлев ССРС суруналыыстарын сойууһун чилиэһэ буолбуттара. Ити сылларга Чурапчыга суруйааччылар — Талан Бүрү, Гаврил Билибин, Дьуон Дьаһылы, Е.И. Луккин-Уйгуурап, Егор Додордуурап, Алексей Бродников уо.д.а. дэриэбинэ ыччаттара хоһоонунан, кэпсэтиннэн эрэ буолбакка, ордук фельетонунан кириитикэлээһининэн хаһыаты улаханник кыргыспыттар.

1937-1938 сылларга репрессиялар догуһунна Чурапчыны тумнубата. Педучилище литературнай бөлөбүн илэтинэн суруллар суруналыыгар фольклорнай айымньыны таһаартарбытын иһин, Е.С.Бурцев, Амма сэттэ кылаастаах оскуолатыгар эркин хаһыаттан сибээстэн, 2 ууһу-тал, 3 үөрэнээччи хаайыллыбыттар. Ити сылларга билиилээх суруйааччылар буолбут В.А.Протодьяконов-Кулаитай, Н.М.Заболоцкий-Чысхаан, Дьуон Дьаһылы уо.д.а. эдэр ыччаттар оройуон хаһыатыгар тһингэн быспакка бэйэлэрин айымньыларын суруйаллара. 1939 с. латынны алаабыты нуучча алпаабытынан солбуйууга бэлэмнэниҥ үлэтэ саҕаламмыта. 1940 с. “Сэссэллн-

Е.Луккин-Уйгуурап

симэ суола” төбө “Социализм суола” дьон уларытыллыбыта.

Сэрин сылларыгар суруйааччы Михаил Додордуурабы литературнай түмсүүнү салайан, “Кыһыл сулуэ” дьон сурунаалы үлэлэппитэ. Ити сурунаал таһаартарыт айымньыларын кэлиҥ атын улуус да дьон булан көрөр, ааһар, туһанар буолбуттара.

1966 с. алтынньы ый 19 күнүгэр А.С.Бродников, С.Ф. Софронов, В.В.Яковлев олохтоох ычтардары мунууан, “Кустук” дьон литературнай түмсүүнү төрүтэбиптэрэ. Салайааччынан А. Бродников талыллыбыта. Түмсүү кэлиҥтэн кэлиҥэр мустан, эстетика, кириитикэ принциптерин, эдэр ааптардар айымньыларын сыаналыра. Икки ыйга биридэ “Кустук” дьон массыынкаа бэчээттэнэр литературнай сурунаалы таһаарара. Феоктист Софронов эрдээктэрдээбитэ. Бу түмсүүгэ Сэмэн Тумат, Виктор Башарин, Егор Макаров, Афанасий Илларионов, Осип Филиппов, Михаил Попов, Семен Кривошапкин, Вячеслав Хан, Семен Семенов, Николай Игнатев, Петр Попов, Николай Попов, Федор Филиппов курдук талааннар арыллыбыттар. Николай Бушуев бэртээхэй сатирик, поэт, кэпсэтинип, очеркист, фельетонист талааннааҕа соһуптута.

1973 с. уопсэстыбанный кэпсэтиннэртэн бастагынан Михаил Данилович Попов ССРС суруналыыстарын сойууһун чилиэтинэн ыһыллыбыта. Эргичи талааннааҕа. Бэртээхэй публицист, очеркист, фельетонист, драматург, саха литэратипирэтингэр судейнай детектив жанрын бастагынан кыһаларыт суруйааччы этэ. Кини “Эркээйи” литературнай түмсүүнү элбэх сыл салайбыта. Түмсүү чилиэтинэр: А.Бродников, Ф.Софронов, Василий Яковлев Семен Семенов хоһооноро, Никита Корьякин, Георгий Сивцев кэпсэтиннэр, Иван Кандинский артыыстар тустарынан мемуардыны айымньылар, Н.Бушуев, Петр Попов очеркалара хаһыаты үгүстүк кыргыспыттарэ дьон суруналыыс

М.Додордуурап, ортуксу Егор Алекс.Макаров

И.С.Окоёмов “Чурапчы хаһыата” 2001 с. таһаартарыт киһигэтингэр кэлиҥник сырдаппыта.

М.Д.Попов тэрийсипит элбэх дьаһалларыттан быһа тардан кэпсээтэххэ, 1977с. ыам ыйын 24 күнүгэр кини биһилэтиэххэ Далан “Дьикти сааһыгар” ааһааччылар кэлиҥтэниһиптэрингэр, “Суруйааччы олохун уонна айымньытын туһунан” — дакылааты өтөрбута уонна дьүүлээһингэ элбэх бөһүөрүстэр туруорбута. М.Д. Попов суруйбут “Күлүк сырдыкка сүтэр” 3 оонньуулаах, 5 хартыыһаах пьесатын П.М.Решетников аатынан Чурапчы норуодунай тыйаатыра Чурапчыга, Саха судаарыстыбанынай драма тыйаатырыгар оонньообуптут. Мэҥэ Хаҥалас уонна Алексеевский оройуоннарыгар гастроллабыппыт. 1977с. олунньуга “Кыһыл көмүс биһилээх” сэтэтингэр ааһааччылар кэлиҥтэниһиптэрингэр ыһыллыбыта. 1977-1978 сылларга “Быттылалаах харын” сэтэтингэр “Хотугу сулуэ” сурунаалга тахсыталаабыта. 1980 с. кэлиҥтэ буолан бэчээттэммитэ. Олорорго ааһааччылар остуоруйалар “Уоттаах чымычак” (1973 с.), “Хоскула уонна Бээбээкэ” (1982с.) кэлиҥтэртэ күн сириҥ көрбүттэрэ. 1959-1965 сс. Уус Маайа, Амма оройуоннарыгар, 1965 с. алтынньыгыттан 1979 с. алтынньы 5 күнүгэр олохун тһингэ күнүгэрингэр дьон норуодунай судьуйанан үлэлэбиптэ. Михаил Данилович соһучу сүтэрин оройуон дьонугар ыар кутурбан этэ.

1986с. “Маарыккаан ыччата” литературнай түмсүү салайааччытынан М.Н.Михайлова-Сидорова үлэлэбиптэ. Кини “Сага олох” хаһыат тохсунньу 28 күнүгэтин нүөмэрингэр түмсүү бастагы дьаарыга Чакырга ыһыллыбытын туһунан метатыа суруйбут. Онуо Саха сириҥ суруйааччыларын сойууһун бырабылланньытын бэчээттээһин солбуйааччы В.С.Яковлев-Далан, “Хотугу сулуэ” сурунаал отделларын сэтэтиннэһиптэ прозаик П.Д.Анваскумов, суруйааччы Доосо уонна поэт, прозаик, очеркист Н.А.Босиков кы-

тыбыттарын туһунан кэлиҥтэбит. Эдэр ааптардар айымньыларын ыһыллыттар. Түмсүү 1986 с. былаана бигэртэтилинит. Түмсүү уус-уран литературнай пропагандалыыр сыаллаах-дьэбит. Онон кини дьаарыктарыгар сага тахсыбыт уус-уран айымньылары ыһыллыһа эмтэ буолуоҕа. Ол курдук, Тумарча “Өрүһүнү” кэлиҥтэтингэр санаалары атаһаһы тэрилинэҕэ, — дьон суруйар. Иккһингэ, оскуолалардаагы литературнай куруһуоктары кытта ыкса сибээһин туһунан, кинилэр үлэлэрингэр көмөнү өтөрбөрү ыһылар. Бу бастагы дьаарыктарыгар икки оскуолаттан литературнай куруһуок салайааччылары кэлиҥ кыттыһы ыһыттар. Кэлиҥтэтин култуура Дьэтингэр суруйааччылар уонна эдэр ааптардары кытары көрөһүү дьоро кэлиҥтэ тэрилинит. “Маарыккаан ыччата” түмсүү улуус кини биһилэтиэхтэтин үлэһитэрин кытта литературнай салону тэрийбэн үлэлэтэлэрэ. Былаан быһыытынан, сүрдээх дьон ик хоһоонноох арпас дьаһаллар ыһыллылалара.

1988 с. Дьирингэ В.Г.Габышев көдүлээһининэн, “Дьирин уоттара” литературнай-мусукаальнай түмсүү үлэтин саҕалаабыта. Салайааччынан Д.Д.Эверстов-Дьиринскэй 10 сыл айымньылаахтык үлэлэппитэ. Кини кэлиҥтэтин 1998 сылтан 10 сыл П.П.Федоров — Сомоҕо салайбыта. Бу түмсүүтэн 3 Арасыыһа суруналыыстарын сойууһун чилиэтиннэрэ, 2 Арасыыһа суруйааччыларын сойууһун чилиэтиннэрэ үлэтин тахсыбыттар.

1988 сыллартан “Чурапчы” литературнай түмсүү тэрилинитэ. Манна бииңги мелодистар түмсүүлэрин эмтэ холбообуптут. Онон аһара элбэх киһилэтин хаалыта, ити сылларга мин үлэлэһи ыһытым.

1989 с. Дьуон-Дьаһылы 75 сааһыгар поэт хоһоонноруттан таһаан, ыччаттары түмэн, театралыыаннай дьуһуһуу туруорбут. Суруйааччы олохун, үлэтин туһунан С.А.Попов-Тумат дакылааты өтөрбута.1992 с. кини

биһилэтиэххэ “Алгыс” литературнай салонига И.Н.Левин 50 сааһын бэлэстэбипит.

1995 сыл И.Н.Левин РФ суруйааччыларын сойууһугар чилиэтиннэн кэлиҥтэ дьоро кэлиҥтэтин Алаһага ыһыспытым. Суруйааччылар Тумарча, Тумат, улуус баһылытын бастагы солбуйааччы А.А.Захаров, СӨ норуодунай артыыһа Марина Попова, мелодистар Федор Гоголев, К.Мохнатевский уо.д.а. кыттыһы ыһыттар. Хоһоонноһун, 1998 с. олохтон туораабыта. 1996 с. М.Ф.Додордуурап 90 сааһа болтонгоҕо, Чурапчыга бэлэстэһимитэ. “Сага олох” хаһыакка уола Александр кэлиҥтэтин архыбын көрдөрөн, чабырдактарын булан таһаартарбытым. РФ суруйааччыларын сойууһун Саха сириҥтэтин бырабылланньатын бэчээттээһингэ С.И.Тарасов, филологическай наука хандьыдаата С.П.Ойуунская, суруйааччы И.Е.Федосеев-Доосо, суруйааччы олохторо кыттыһы ыһыттар. Додордуурапка анаммыт пламэтинныгы болтонгоҕо туруорбуттара. Чурапчыга олохтот дьэтингэр мемориальнай дуосканы арыллыттар, олохтот уулусатыгар аатын иһэрбиптэрэ. “Чурапчы” айар түмсүүгэ суруйааччы С.Р.Данилов, Сэмэн Тумат улахан көмөлөөх дьоннорбут этэ. Дьэ, ити курдук, араас дьаһаллары литературнай түмсүү чилиэтиннэрэ өрүү ыһыллалара, тэрийсэлэрэ.

2003 с. ахсынньы 19 күнүгэр “Чурапчы” айар түмсүү отчуоттуу быһаардыыр мунууһагар дакылааты С.Р.Данилов өтөрбута. Мунууаха мелодистар Анна Барашкова, Светлана Константинова, литератордар Сомоҕо, Прокопий Флегонтов, Е.Е.Дьячкова уо.д.а. санааларын үлэстэбиптэрэ. Улуус култууратын сайдыытын устуоруйатыгар аналлаах “Тыа сириҥ култуурата: Чурапчы улууһа” кинигэ үбүлээһинигэр, СӨ култууратын туйгуна, улуус Боһуоттаах гражданына Прокопий Флегонтов 1000 солк., Е.Е.Дьячковская -1500 солк., В.Е. Петров — Айыл 500 солк. уган ыһырыла таһаарттар. Мунууаха мелодистар туһунан түмсүү тэринээһингэр быһаары ыһыллыбыта. “Чурапчы” айар түмсүү Сэбиэтин бэчээттээһининэн оччолорго ССРС уонна СӨ култууратын туйгунаа, култуура управлениытын дохуобунай сайдыыга отделин сэтэтиннэһиптэ В.Д.Пинигина талыллыбыта. Кэлиҥтэтин “Чурапчы” айар түмсүү улуус култуураа кинигэтин үбүлээһингэ анаммыт кэлиҥтэ “Айыллаанна” буолбута. Кинигэ 2004 с. “Бичик” кинигэ кыһатыгар 1000 ахсаанынан күн сириҥ көрбүтэ. 2009 с. “Чурапчыттан сиргэдийбэн” дьон суруйааччыларбыт, артыыстарбыт, суруналыыстарбыт, худуоһуннуктарбыт, литератордарбыт, култуура, эстрада талааннарын туһунан кинигэбит “Бичик” кинигэ кыһатыгар 500 ахсаанынан күн сириҥ көрбүтэ. Ононараас сылларга үлэлэбиптэ Чурапчы айар түмсүүгэ үгэс өрүттээх култуурунай-сырдактар үлэһэ төһүү күүс буолан, элбэх айар талааннар ыһыллыктарын, хоһооннорун, кэпсэтиннэрин кинигэлэрэ күн сириҥ көрөн сахабыт литературатын, сахабыт төрүт тылын-өһүн, төрүт култууратын, ыһаатын-тойугун норуокка тарбаттыһан кэлиҥтэ дьиринг устуоруйалаах дьоннэн сэтэһимин түмүктүүбүт.

Ленинград суруйааччыта И.Васильев Чурапчыга, А.С.Бродников, М.Ф.Додордуурап, 1958 с.

Поэт Дм.Васильев кытта айар түмсүү көрөһүүтэ Суруйааччылар сойууһунагар Кэлиҥтэрингэ А.Бродников, А.П.Илларионов, В.В.Яковлев, С.И.Семенов, М.Е.Васильева, М.С.Никонова, Т.Н.Васильева аатынан уо.д.а., 1966 с

Мария ГЕРАСИМОВА — СЭНЭЭРЭ.

СЕМЕН ЖЕЛТРИНСКИЙ

**ВАСИЛИЙ ТИТОВ - ОЛОХ ТЫЙЫС
ТЫНЫНААХ КЫРДЫГА**

ДЮКУНУСКАЙ, 2022-СЫЛ

Суруналыыс Семен Александрович Жендринскэй соторутааҕыта «Василий Титов — олох тыйыс тыһынаах кырдыга» сэргэх тыллаах-өстөөх, соһун киһигэ-тэ Дьокуускайдааҕы «Офсет» киһигэ кыһа-тыгар бэчээттэнэн, киһи ааҕааччыга тарҕанан, бэрт кэрэхсэбилл. үтүө өйдөбүлү, истиг сэнээринни ылбыта.

Аазааччылар куттарын ту-
туон туттут, аахпыт эрэ умну-
бат, татааннах суруналыыс,
эрдээктэр, суруйааччы Василий
Николаевич Титов алыттаах
айар үлэтэ, илинтин сыйлааһын
итэрип айымныылара сагат-
тан сааһыланан, сыйы-сыйдам
санаа аргыстара буоланнар, эр-
гийэн кэлбиттэрэ бидиһтэн ба-
рыбытын үөрдүөн үөрдэр, сыр-
ды сарыатынан кустук буолан,
кууһан, курдаан ааһар курдук.

Аалтар бу дьолунаах, сэрэх-сэбиллэх кинигутин суруйааччы – суруналыыс Василий Титов төрөөбүтэ 85 сылынан кэргэ-

нигэр Ирина Илюкентьевна, кызыгар Лира Васильевна уонна сизинигэр Василийга анаа-
быт.

Сагдардын ааган нхэн, халдах эрх, чинчийгүчн бийр иддлээжин, бийр сир Ийэ уутун-хаарын нхэн, дхтэрэнхэй тэбэн, оонньоон аастыт олдот сааһын үнүдлүбэт кырадаларын, сгдэрүйкээн сир снмхэтэрэ, снбэ-кэлэр ыһахтарын, ага кэрнэтэ астына туттар, баарагадылбыт, олох обургү аһыгтын — нүлүзүнун эрдэ бнлэн, тулааһах уолчаан эрэйһн-мүгүн эгээрһнн тэлбэт, кылалга тыйыс тыннын, халбас харата мөкхүрүн, олонго бухатырарын охсунуулаах олохунуу, этэнгэ туораан, кнһн-хара буолан, үөрхтэнэн, тагтыыр идэлэнэн, сурыйаачы сундалһаннаах, айар үлэ арбарар зартыгын, үмсүлһаннаах уусуран тыл-өс сонордута буолбут ыгтыктыр, сүгүрүйэр сүдү кнһнтн, убаастабыллаах убаһын сурыйан, аһыгы кэм-күрднн сүөрнөн, ырааһынан ырааһан, чугаһынан чугулаан, хараһын дала кнгээбэт аабаачыга тнэрдэр ураты уустук, эргичн эпннэтинэс буоһарын тутуспута, бу үрдүк этгэлэ буоһара чачны. Ол да иһнн аалтар дьолуунаах бэлнэтүһннэ сарты санаа

ЧАБЫЛХАЙ СУРУЙААЧЧЫ ҮЙЭТНИСТ
(рецензия)

атын сайаа этэрдүн бигэрэтүн,
ыйыган алыгтаах айымнын эр-
кээбилдээх аартыгынан сүткүн

киллээрэр: «Василий Николаевич Титов - саха дигэрэтинирэтингэр чабылхайдык кимэи киирбит, саха норуотун муударайын, уус-уран тылын-ойун бэбэтэтингэр дынг чачыа илгэрэммит биһиги биир талаанаах суруйааччы-быт дэиэ бигэтинк эттэххэ сөп». Кырдык даһаным оһуук, Аһтар Семен Александрович суруналыыс идээтэ буолан, кылаадыһан турар кырдыгы, кыраһы чинчийээччи быһалатынан, булан-талан кигиэ эйгэһэ көпсөөбүтэ бэрт сэрэх булумһу кэриэтэ, эргичи сыалатаннан сөһтөөх. Ити дьолунаах соһун саһана чингэтин бисэрэтин болонтообуттэ: «Василий Николаевич бэбэтин көмүнсөөи суруйааччылартан биир бастакынан кырдыгы көрдөрүү тизмэтингэр бэдөө айымньылардаах, бу тизмэһэ улахан хоннохтоохтук кылсан үлээбэит суруйааччылартан биирдэстэрэ. Урут саха дигэрэтинирэтин торүттөөбүт А.Е.Кулаковский - Оксокулээх Өлөксөй, П.А.Слепцов - Оһуунускай кырдык тизмэтингэр үлэһэн испиттэрэ, эрдэ бу алохтон баран, элбэһи, диирин суолталаагы суруйуохтара хаһыбыта».

Бигэр дьон, үөрхэтэхтэр хаянык эмэ тнэмэни арылан суруларга, анаан – минээн кэлспиргэ киин биир идэлтээдин олохун суолтун, апар үлэттин кэрэни кэмээрин абааччыга тнрдэрэ ордух уустук, дьылтэх комүс үлэтэ буоларын бэлэтэбигтэрэ бэрт элбэх. Холобурга эттэххэ, суруналыыс суруналыыс, учуутал учуутал идэлтээдин. Алартар ол түгээнрин обуулаабыта бэрт сонун ньымаан кирибтэ бостор: «Киин дьылбатын проблемата Василий Титов бары айһымыларыгар сийһитин суруллар уонна арыллар. Киин үлүтэлэ эрэ өттүн көрдөрбөт, киин куһаҕай, мөкү өртүттэрин, ханна – ханна түбэлэрин, киин киһини хайдах атабаастымырын, сэннэрин, сордуурун туха баарын барытын дьылкэттик абааччыларга сийһитин кэспээн бигэрэр. Киин айһымыларыгар олох киһини ээни, ообот, киин бэлэтэ түктэри быһыыланар.

Түүн сирин олодо «Тантал сэргэтэ» юм гэж нэвтрин хомууруулаагтар, «Хомурах туулаа» арамбан икюс киингүтүгэр тосту уларыттылаах афис уон сүддараады утарсылзаах мөх-

хүүрдэр дьалхавангара нэһилтэ-
һэ олотор- дьаһаһар хайдах эң-
сидээн тундубиттэһин сурулар.

Алдын – келдүн быһыылар тустарынан «Сирэй сүх хуорат», «Этиллибэтх кырдаах» о.д.а матырыбаалара үгүс тойоттор угуохтарыгар-сиппэлэригэр пийэр гына суруллубут буолуунер дыноҕо чахыа собулэппиттэрэ. Онон кинини куттаһа сүх дыкурдлах суруналыыс уонна талааннаах суруһаачы быһыытынан сыһаалабыттарэ.

«Лигээртийнхэр – олох сүр-
күлэгтэ», - дигн мээндэ элэгт-
тэр. Ол да иһин аалтар Семен
Жендринскийн бэрт кэрхсэбил-
дэх түмүгүн астына аабадыг,
«Василий Николаевич» билэр
сүрүн уратыгын, кумаадыны
марайды сатаабакка, суруйар
алымныгын тута бичээттиир
массыннгажа тигэн иһэрэ буо-
лар. Олох кырдыгтар үөрэтэр
торюүтүгүн буолбута буолуо;
кини тулаабах инттигүн, элбэх
эрэйн, кыһалганы этинэн-хаа-
пынан билэгтэ. Эбэтэ Күтүрөн-
нэ, инттигэ-үөрттигэ, кини
кыһилин быһылыта. Аабааччы
кини тулуйан, кини алымны-
ларын ааган, толкуйдаан, ыраг-
лаан баран кырдыгы өрө тутар,
онгон атын буолуон сатаммат.
Манна аалтар чинчийээччи,
сангын абааччы быһылыгын,
үүтүн-үрдээн иһэрэн бэлэстүн
көрөбүт.

Ол курдук, кишигэ иккис түһүмэтэр «Василий Титов алымнытыгар уус-уран тыл көстүүтэ. Суруйааччы тылын ырытыы, чычэйиин суоллара» диги чинчийэр үлэ ордук элбигэтээх, уустук салааларга киирэн, бэрт алымнылаахтык, итэҕитиһээхтик арылбыта ааҕааччы болҕомтотун талдар. Манна аагтар айар, умсугутуулаах үлэ туһунан кичээллээх санаатын тирэдибит. «Суруйааччы тыла – норуоттук олорон кэлибит олохун дыһытээх туолута, билигин кэли уонна инниккигэ ыра санаабытын сырдата уус-уран ойуулааччы. Алымны тылыгар олохуран, суруйааччы тылын үөрэтпи алымны кэрэтин дыһы кэстэлээгин билин, суруйааччы истигин быһаарымыга холонну буолар. Маны таһынан алымныын ырытыы бэйэ айар дыкура сайдарыгар туһалыыр».

Ол курдук, суруйлаары Василый Титов айымныларыгар уус-уран уонна уустук тэтибидлэри табыгастаахтык туттан,

айхмын нс хооноун арылары-
гар ситэрэн-хоторон бигэрэтин
аагтар кырадытык бигэрэтин:
«Манган хөстөрүгүн, Василий
Титов айхмыныларыгар бигэр
табыллыбыт ныматынан
тэнгэрлээнэрин аагтыахтыын
сөп. Тэнгэрлээнэ уус-уран уоба-
ростары, айхалда кустуутун
сыйлээнэ айхмын нс ту-
тулун байытарын, үөһө ыйы-
лыбыт хообураар дыаг-чахы
бигэрэстэлэр. Айхмынта
тэнгэрлээнэ туттулуута кээг,
уобараны арылыта, уратыла-
рын байларыта аагдычыны
сөпкөдөр, көрөхөстөр».

Аалтар Семен Жейдрин-
скай суруйааччы тылын- оһун,
маастарыстыбатын ырытан,
айар лабораторинтын ааҕаач-
чыга түрдүбүтү, чинчийэр үлэ
бары ньымаларын табыгас
таахтык көрдөрбүтү махталлаах
суол. Кини түмүк тылыгар ону
чингэтэрдии ыһынарарылаахтык
суруйбутун ахтан ааһар тобоос-
тоох: «Айымньыга суруйааччы
олорон кэлбит историческай
кэрдиис кэмэ, олохун уонута
хайа эмэт өтүгүнэн биллэн ааһар
эбэтэр айымньыга сабыдылаа
көстөр. Оттон суруналыыс ил-
тин баһылаабыт кини литэрэ-
турарга сыстыыта сонун,
кэрэхсэбиллээх. Суруйааччы
В.Н.Титов олоҕо, литэрэтин-
рээ киирбит суола-ниһэ эри-
дэхси буолбатаҕа, моһуоктаах.
«туһууллэх», ол эрэри өрө да-
байыллаах, үрдүккө көтүүлүк
киэн аартык кэрнүлэ этэ. Кини
кылгас олохун, чаҕылхай айар
талаанын бүүс- бүтүнүгүтү
сахалыт литэрэтинирээтэ уонун
торообут норуотун кэскилэ сыр-
дыт буоларын туһутар аһабыт
таа».

Ол курдук, суруналыыс, суруйааччы Василий Николаевич Титов санаттан сага айыммалдарыгар дүүһүрүү эйгэтин тилэрин хабаан, уус-уран тыла-өһө сайдан, ситээн-хотон испитин сэрэни ааҕабыт, күннэри уустук, эһили-бугулу олохтутугар сыһыары тутан, тэҥини, ханьылыы саныбыт.

Түмүктөн эгээл, аштар
Семен Жандринский «Василий
Титов - олох тыйыс тыйынаах
кырдыга» дигэн кэрэхсэбилдүүх
кинигэтэ долуундаах чынычтор
үлэ үтүү холобурун быһыытынан
сыаналаннаан толору сонтоох.

Егор ВИНУКОВ,
философская наука
кандидата, доцент

ХОТУ КӨҢӨРҮЛЛҮҮ 80 СЫЛЫГАР

Биийн түүлзбиги-
гэр, нигэрийгээт –оску-
ла түүлзбигин олохтоох
бигилзтиэкэтигэр Хоту
көһөрүлүү 80 сылыгар
аналлаах тэрээһин буолан
ааста. Чурагчы улуунун
Мугудай нэһилиэгин
«Дьэнтэрэ» колхуос оч-
чотооку олохтоохторун
оннугар кинилэр оҕолоро
– номнуо эбэ, энэ буолбут
дьон муһуннулар.

Оччолорго ас-танас кырым-
тык кэмгэр бийиги эбэлэрит.
Нэлэрбит кыайы тула диги олус
а кытаанах санааны ылымнан
төстүтүрүн билигин кэлэн содо
аыныбыт... Бүтүпкү тэрээни

нигээбит-садалаабыт «Дэнгээр»
милхуус очигтоогуу чингэнэ, педаго-
гическай үлэ бэтэрсээт, Учуу-
таллар учууталлара динэстия
хаһаагына 92 саастаах ытык
кырдыаас Анастасия Самсонов-
на Оконешникова улахан көр-
сүһүү ииннээ дьонун-сэргэтин
калтта наалдан көпөтээри, этэр
үйлүлэрин иктээри, хаартыскада
түһүн үйөтүтээри муета. Балты-
лара Надежда, Любовь, Николаев-
налар сүүрүн-көтөн, ас-астаан,
сэмэй остуолу тардан кэбинистилэр.
Остуол тула олорон, иһир-бааччы
чэйлээн, уруккуну-хоһуукуну ах-
тыһан, бэртээхэй көрсүһүү тэри-
линнэ.

Урукку колхуос чилиннэртэ, Оконевиновтар сымлаанна-
ра — Степан Петрович Оконеви-
ников урукку колхуоһу интэ-
риэтиригитирин, сайын биридэ эмэ
урукку колхуос киниз буолбут

Бахы Баашыны тийгэн коруон
бадарарын туһунан санаатын үл-
дүһиннээ, Анастасия Самсоновна
эдэр дэргэ туһайлан: «эдэр дэргэ,
билсин-коруун, аныгы техно-
логичи көмөтүгүн түрүчүтүтүн
хасыһан, үөрэтэн биэз сатаан», —
дигэн эпитет дьаһал түмүк санаата
буолла. Кырдыһа да, билдиги
ыгым кэмизэргэ Ытык кырдыһа-
сылт бириэмэ булин, толкуйдаан,
урукку колхуос дьонун, оҕолорун
түмэн манньык дьаһалы тэрий-
битигэр махтыһын тарбастыбыт.
Ытык кырдыһаһытыгар өссө да
уһун олоһу, малдыбаакка чүгүн-
ниң сылдыһаһыгар баҕардыбыт.

Октябриш ОКОРОКОВА,
Чурагча изилдэгчин
ОЛХТОНГО.

[illegible]